

ИВАН ВАЗОВ - „НЕМИЛИ-НЕДРАГИ“

ЖАЛКОТО И ВЕЛИЧАВОТО У ЧОВЕКА

СЪЧИНЕНИЕ РАЗСЪЖДЕНИЕ ВЪРХУ I ГЛАВА

В повестта си „Немили-недраги“ Иван Вазов пресъздава образа на българския хъш в предосвобожденската епоха на България, когато смелите родолюбци се изправят срещу жестоките турски поробители в борба за освобождението на своя народ. Изграждайки контрастните личности на българските борци за свобода, повествователят рисува един истински, жив образ на народния хъш, в който по своеобразен начин се преплитат жалкото и величавото, мизерното настояще и славното минало. Прокудени от родната земя, принудени да водят живот, изпълнен с ежедневни усилия за физическо оцеляване, борбените хъшове са запазили в душата си светлия образ на отечеството, за което са готови да се жертват.

Жалко е да живееш на чужда земя - отхвърлен и презрян. Мъчно е да водиш мизерно съществуване, заобиколен от студенина и безразличие. Но храбрите патриоти са направили своя избор, знаейки пред какви изпитания ще се изправят. Възвишеният идеал на хъшовете ги води по пътя на саможертвата, изпълнен с много страдания, но и с една велика цел - освобождаване от гнета на поробителя. Свободният по дух човек не се интересува от материалното. Той живее, следвайки своята мисия. Такива са и българските хъшове. Те са готови да пренебрегнат и надживеят жалкото в настоящия миг на живота си в името на величавия идеал за национална независимост.

В началото на повестта авторът рисува мрачната и студена картина на нощна Браила, която предизвиква у хъшовете чувство на потиснатост от негостоприемната и чужда румънска земя. В мрака на хладната нощ свети само „едно малко, тясно, защитено с железни пръчки прозорче“. То е на една скромна, „будна кръчма“, носеща патриотичното име „Народна кръчма на Знаменосецът!“. Този и множеството подобни на него надписи на български заведения свидетелстват за съхранилия се на чуждата земя български патриотичен дух. Макар наивни и смешни за онзи, в чието сърце не гори пламъкът на българското родолюбие, дръзките изображения на посечени турци по стените на лавките за тютюн потвърждават присъствието на националния български дух в Румъния.

Жалко е наистина, че хъшовете разчитат за своето оцеляване на бедните като тях тютюнджии и родолюбци. Но макар и с мизерно настояще, това са някогашни участници в „героическите чети на Хаджи Димитър и Филип Тотя“. Мъченическото им настояще е следствие от славното, само-жертвено минало.

Но нека погледнем в кръчмата на Знаменосеца, където Вазов за първи път ни запознава с главните герои на повестта. Опушената, бедна изба е съхранила един чисто български свят. Мизерна е кръчмата, съдовете, „йерархически наредени“, се събират на една полица, а осветлението се състои от една единствена лампа, но налепените по стената картини, изобразяващи славни битки, макар скромни, свидетелстват за българското самосъзнание. Най-силно впечатление прави една грубо изобразена картина, пресъздаваща величествения образ на съдържателя на кръчмата - „храбрият Странджа - знаменосец“. Сега този български лев лежи и слуша разкази за славното минало, разгарящи пламъка на патриотизма в сърцето му. Жалко е настоящето на стария хъш, „дълголик, сух, жълт, с гъста черна брада“, изнемощял от мизерията, но пазещ жив спомена за славното минало на България, за битките срещу поробителя.

Силни идейно-емоционални внушения носи и образът на Македонски - „един висок мъж с дребно и надупчено от шарката лице“, с дълги „сиви мустаци и с лукави, дръзки очи“. Неговият образ разкрива храбростта и силния дух, които носи българският хъш. Отражение на този дух са дръзките очи, устремени към свободата. Внушителна е личността на този емигрант, но и жалка, защото страдалческото

ежедневие е облякло борбената му душа в дрипи, обвило е съзнанието му с грижи за оцеляването, оставяйки единствено спомена за величествените битки за Родината. Мъченическото в българските хъшове Вазов подчертава чрез образите на Хаджията и Попчето. Тези някогашни четници в отечеството сега са изнемощели, сухи и измъчени от немотия. Въпреки това и те, заедно със стария и препатил Странджа и с дръзкия Македонски, споделят порива за борба. Те също вървят по саможертвения път към заветната свобода. А именно изборът на този път възвеличава хъшовете и осмисля тяхната жертва.

Младият Бръчков, споделящ хъшовските неволи и вълнения, макар невлизал в бой с тираните, е не по-малко патриот. За неговото преклонение пред величавата идея за освобождение свидетелства страхопочитанието му пред колосалния за него образ на Странджата, живеещ с мисълта за България и готов да се жертва за нея. Бръчков вижда единствено величавото Знаменосеца, единствено неговия непреклонен дух.

Преплитайки контрастните символи на слава и дрипи, величие и мизерия, Иван Вазов изгражда още в първа глава на повестта образа на българския хъш - мъченик и герой. Жалкото съществуване на хъшовете в Румъния забулва тяхното величаво минало, но не е способно да изтрие спомена за славните битки в родината. Възвишеният порив на борците за свобода към избавление от турските поробители ги води по път, изпълнен с мизерия и лишения, но изборът на този път извисява героите на пиедестал, стоящ над обикновеното, жалкото и ежедневно. Контрастният образ на хъша - жалък в своето настояще, но и велик в спомените за миналото и мечтите за бъдещето, е истински сходен с възрожденската реалност, защото символизира по своеобразен начин величавото и жалкото бленуваното и отричаното, идеалистичното и реалното, което всеки човек в голяма или малка степен носи в душата си.

София, Олимпиада по български език и литература - училищен кръг